

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 537.65

О. Литвин, канд. екон. наук, доц.

Державний вищий навчальний заклад "Університет банківської справи" Київ, Україна

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ

Розглянуто роль України в системі міжнародних економічних відносин в умовах інституалізації та глобальної конвергенції. Проаналізовано вплив глобальних перетворень на економіку країни під час ескалації торговельної війни між США, ЄС та іншими країнами. Розкрито наслідки дедоларизації в країнах ЄС, захисту національних інтересів та їхній вплив на світовий економічний простір.

Ключові слова: міжнародні економічні відносини, глобалізація, світове господарство, міжнародна торгівля.

Постановка проблеми. Світова економіка нині вразлива через несприятливі потрясіння та глобальну конвергенцію у міжнародних економічних відносинах. Вплив глобальних економічних перетворень на Україну є очевидним, особливо під час ескалації торговельної війни між США й іншими країнами. З огляду на це ефективність і конкурентоспроможність економіки України залежить від її гнучкості, сучасності та функціонування як інтегрованої у світовий економічний простір країни.

Нині глобалізація, що охоплює всі країни, регіони та сектори світового господарства, змінює взаємозв'язок між зовнішніми та внутрішніми факторами розвитку національних господарств. Жодна національна економіка, незалежно від розмірів країн і рівня розвитку, не може бути самодостатньою, з огляду на наявні фактори виробництва, технологій та потреб у капіталі. Жодна країна світу не у змозі раціонально формувати та реалізувати економічну стратегію розвитку, не враховуючи пріоритетів і норм поведінки основних учасників світової господарської діяльності. Водночас серед провідних країн світу спостерігається тенденція переосмислення власної позиції у глобальному вимірі з позиції захисту своїх національних інтересів та визначення пріоритетних заходів для свого економічного зростання.

Мета статті. Стаття має на меті розглянути наслідки торговельної війни для України та світу загалом, визначити пріоритетні заходи для її економічного зростання, та роль України у системі міжнародних економічних відносин в умовах глобальної конвергенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження проблем економічної глобалістики та міжнародних відносин містяться у працях західних економістів, таких як: М. Демертзиса, А. Сапіра, Г. Вольфа, У. Дадуша, П. Кругмана, П. Мейссона, К. Рейнхарта, К. Рогофа. Вагомий внесок у дослідження конвергенції, що має фундаментальні наслідки для міжнародної макроекономіки, зробили українські економісти: З. Луцишин, Н. Кравчук, А. Стельмащук, Л. Поліщук. Глобалізація є об'єктом аналізу провідних вітчизняних науковців-міжнародників і відомих теоретиків, таких як: О. Білорус, В. Будкін, В. Новицький, Д. Лук'яненко, Ю. Пахомов, О. Плотніков, В. Рокоча, А. Філіпенко, А. Чухно. Значний доробок у дослідження прикладних аспектів глобалізації та аналізу макроекономічних процесів зробили: О. Петрик, В. Стельмах та А. Гальчинський.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Світового банку, після 2019 р. всі країни можуть зіштовхнутися із глобальними потрясіннями, а ситуація у світі – кардинально зміниться. Це пов'язано з уповільненням світової економіки і можливою новою глобальною рецесією. Якщо у 2017–2018 рр. світова економіка зростала у середньому на 3,1 % ВВП на рік, то вже до 2020 р. вона знизиться до 2,9 % ВВП на рік [1, с. 3]. За

прогнозами МВФ, у найближчі роки очікується нова світова фінансова криза внаслідок падіння вартості основних сировинних продуктів [2]. На нашу думку, криза вдарить, насамперед, по тих країнах, що займаються продажем сировини, серед яких й Україна, що експортує метал та зернові культури.

За прогнозами Європейської комісії, зростання у 19 країнах єврозони знизиться з 10-річного максимуму 2,4 % у 2017 р. до 1,9 % – 2019 р. та 1,7 % – 2020 р. Така ж тенденція очікується щодо 27 країн ЄС, із прогнозом на 2,0 % у 2019 р. й 1,9 % – 2020 р. На нашу думку, у 2017 р. у країнах ЄС та загалом єврозони лише сприятлива глобальна ситуація допомогла підтримати сильну економічну активність та інвестиції. Проте, незважаючи на невизначену ситуацію, усі держави-члени будуть продовжувати повільно зростати. Щоб не допустити серйозних потрясінь, ЄС повинен підтримувати економічне зростання, стале створення робочих місць та падіння безробіття.

За прогнозами Світового банку, імовірність зниження світового економічного зростання у 2019 р. становить 21 %, підвищення – 16 % [1, с. 3]. До ризиків зарховують ескалацію торговельних воєн між США, Китаєм, ЄС, Туреччиною та іншими країнами, невизначеність політичної ситуації на Корейському півострові, напруженість на Близькому Сході та Венесуелі, а також антиглобалістські настрої у світовому суспільстві та зростаючий вплив популістських сил.

Якщо у 2015 р. Сполучені Штати любували анулювання мит із країнами ЄС і готувалися до створення Трансатлантичного торговельного партнерства, то вже 23 березня 2018 р. США ввели в дію додаткові імпорнтні мита на сталь 25 % та алюміній 10 % із Китаю, Росії та Японії, а через декілька місяців – з ЄС, Канади, Мексики, Бразилії, Австралії та Аргентини з метою захисту внутрішнього ринку [1, с. 144]. Також США оголосили про наміри додатково ввести імпорнтні тарифи проти Китаю, загальною вартістю 50 млрд дол США, через підозру в порушенні використання американських прав інтелектуальної власності. Президент США Д. Трамп зосередив свої зусилля на виробленні торговельних угод і на те, щоб усі американські компанії, що мають виробництво за кордоном, повернулися до США і виробляли свою високоякісну продукцію.

Згодом США продовжили торговельну війну – нові мита США на сталь із Туреччини набули чинності 13 серпня 2018 р. На сьогодні ставка мита становить 50 % порівняно з попереднім показником у 25 %. У 2017 р. Туреччина експортувала до США виробів зі сталі та алюмінію на 1,1 млрд дол США, що становить лише 0,7 % усього експорту країни. Однак дії уряду Д. Трампа стали стимулом для подальшого стрімкого знецінення турецької грошової одиниці. Загалом від

початку 2018 р. ліра знецінилася щодо долара на 70 %, а інфляція становила 15 % [3].

Зі свого боку, низка країн заявили про введення контрзаходів проти США, а провідні міжнародні організації, зокрема СОТ та МВФ, висловили занепокоєння зростанням ризику розгортання повномасштабних торговельних війн. Так, 17 липня 2018 р. країни ЄС та Японія підписали угоду про створення найбільшої зони вільної торгівлі у світі у відповідь на митну політику адміністрації Президента США Д. Трампа. Уряд Туреччини запровадив мита майже на два десятки американських товарів у відповідь на "необґрунтовані" та "неприйнятні" митні тарифи США на сталь й алюміній. За даними МВФ, за найгіршого сценарію глобальний ВВП може скоротитися на 0,5 %, тоді як США залишаються найбільшою економікою світу. Розмір ВВП США становить понад 20 трлн дол США.

Європейська комісія вирішила запровадити тимчасові захисні заходи щодо імпорту сталевих продукції. Мита США на сталеву продукцію викликають перенаправлення продукції, що може привести до серйозного збитку для сталеливарників і робітників ЄС у цій галузі. У Єврокомісії не залишилося іншого вибору, окрім як увести тимчасові захисні заходи для захисту промисловості від різкого зростання імпорту. Тим не менш, ці заходи гарантують, що ринок ЄС залишиться відкритим і буде підтримувати традиційні торговельні потоки. Заходи застосовуються проти всіх країн, за винятком окремих країн, що розвиваються, з обмеженим експортом до ЄС, а також країн європейської економічної зони (Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн) [4].

Заходи охопили перелік продукції на загальну суму 2,8 млрд євро. Перелік товарів, який оприлюднила Єврокомісія, містив продукцію зі сталі й алюмінію, сільськогосподарську продукцію тощо. Зокрема, митом у розмірі 25 % були обкладені такі товари, як: мотоцикли з об'ємом циліндра понад 500 см³, спортивні, моторні, прогулянкові судна, джинси, віскі, сигари і сигарети, солодка кукурудза та інші. В Єврокомісії наголошили, що запроваджуючи мита, ЄС використовує свої права у рамках СОТ.

На нашу думку, протекціонізм зменшить добробут країн ЄС, завдасть шкоди світовому зростанню, спричинить нижчі стандарти та недоброросівсну конкуренцію, а також втрату торговельних і фінансових зв'язків і багатьох робочих місць по всьому світу. Нині умови торгівлі до ВВП у ЄС становлять 43 %, Китаї – 22,1 та США – 12,6 % [5, с. 28].

Серед зарубіжних представників нового "європейського порядку" необхідно, насамперед, відзначити провідних науковців у галузі економічної глобалістики, таких як: М. Демертзис, А. Сапір та Г. Вольф, які стверджують, що ЄС має шукати нових партнерів і підписувати двосторонні угоди з іншими країнами, серед яких Індія та блок Меркосур. Метою двосторонньої угоди між ЄС та Китаєм має стати поліпшення доступу до ринків збуту, встановлення високих екологічних стандартів, безпеки споживачів, прав працівників та професійного рівня корпоративного управління. Угоди, які б суттєво знижували стандарти країн ЄС та не відповідали їх інтересам, необхідно відразу відхилити.

Президент Єврокомісії Жан-Клод Юнкер 12 вересня 2018 р. виступив перед Європарламентом із пропозицією демонтажу нафтодоларової системи і заявив, що європейська валюта повинна обов'язково стати "обличчям та інструментом нової суверенної Європи". Він назвав абсурдним те, що Європа сплачує за 80 % свого енергетичного імпорту (300 млрд євро на рік) в американських доларах, хоча тільки 2 % імпорту енергоносіїв

припадає на США, а європейські компанії купують європейські літаки за долари, а не за євро [6].

На нашу думку, участь ЄС у дедоларизації може нести серйозні загрози американській економіці та політичній еліті, але водночас, це – можливість стимулювання європейської економіки за рахунок збільшення попиту на європейську валюту. Незважаючи на те, що більшість контрактів підписані на рівні приватних європейських нафтогазових та енергетичних компаній, у Єврокомісії, особливо за підтримкою Німеччини, Франції та Італії, завжди знайдуться великі аргументи, щоб запевнити приватні компанії працювати заради загальноєвропейського блага.

Як зазначають науковці, ЄС має переосмислити свою позицію у глобальному порядку. Незважаючи на те, що США є найбільшим партнером у фінансовому, торговельному та військовому напрямках, Євросоюз має бути готовим до захисту своїх інтересів та визначити пріоритетні заходи для його економічного зростання [5, с. 29]. Створення коаліцій із якомога більшою кількістю гравців та підписання двосторонніх угод з іншими країнами забезпечить гарантії фінансової та торговельної безпеки. На нашу думку, ЄС може залишитися слабким гравцем у світі, не тільки через внутрішні розбіжності, а й через свою залежність від гарантії безпеки, яку забезпечує США, й імпорту енергоносіїв.

Внаслідок імпорту мит, уведених США відповідно до розділу 232 Закону США про розширення торгівлі 1962 р., експорт сталі у Сполучені Штати став менш привабливим. Деякі постачальники почали передавати частину свого експорту із США до ЄС. Для уникнення раптового збільшення імпорту, що викличе подальші економічні проблеми для виробників сталі в Європі, які вже страждають від глобальних надлишкових потужностей, такі заходи безпеки виправдані. Країни ЄС – в очікуванні крайнього терміну домовленостей Великої Британії із 27 членами ЄС про умови виходу, за якими Британія має заплатити країнам ЄС близько 45 млрд дол США. Зі свого боку, європейські банки вивели з Великої Британії активи на суму 350 млрд дол США. Тим часом великі корпорації, такі як "HSBC" та "Goldman Sach", уже почали переміщувати робочі місця у Францію та Німеччину. Отже, роль ділового центру перейде від Лондона до Франкфурта, також зросте популярність Франції серед інвесторів.

Умови на світових фінансових ринках для країн, що розвиваються, погіршилися передусім через очікування інвесторів на пришвидшення посилення монетарної політики ФРС, що зумовило звуження глобальної ліквідності та вплив капіталу з активів із відносно вищим ступенем ризику. За розрахунками Інституту міжнародних фінансів (IIF) США, приплив капіталу до країн, що розвиваються, у квітні 2018 р. призупинився. За даними IIF, за період із 16–25 квітня 2018 р. із фондів облігацій та акцій цих країн було виведено 5,6 млрд дол США. Кумулятивний приплив капіталу за січень–квітень 2018 р. становив 13 млрд дол США – лише половину від обсягу за відповідний період 2017 р. [7, с. 5].

На нашу думку, торговельна напруженість і відновлена розбіжність грошово-кредитної політики США й інших країн світу будуть зміцнювати долар та мати згубний вплив на світову економіку і фінансові ринки. Центральні банки деяких країн навіть змушені будуть провести інтервенцію на валютному ринку та ринку облігацій через значне падіння національної валюти. Зі свого боку, захищаючи внутрішні ринки, США також можуть зазнати негативного впливу на економіку країни після введення європейських санкцій на американські товари, втрати робочих місць і контрзаходів інших

країн світу. США змушені будуть переглянути грошово-кредитну політику країни з подальшим зростанням відсоткової ставки, що, зі свого боку, зумовить відплив коштів із країн, які розвиваються. Це призведе до поглиблення кризи, оскільки дохідність американських облігацій стане вищою.

Водночас, за даними CNBC, у липні 2018 р. інвестори вивели 12,4 млрд дол США із глобальних фондів акцій, що є найбільшим показником із жовтня 2008 р., часів великої фінансової кризи. Якщо така ситуація буде й надалі спостерігатися, то це буде вперше, коли на світових ринках буде чистий відплив капіталу. За даними Bloomberg, глобальні акції втратили близько 10 трлн дол США у вартості протягом першого півріччя 2018 р. [8]. Якщо зазначена тенденція буде тривати, то це може підштовхнути світову фінансову систему до паніки.

Незважаючи на торговельну війну, американські акції відносно стабільні, але фінансові ринки в усьому світі перебувають у процесі падіння, а глобальний макроекономічний індекс (GMSI) у 2018 р. значно скоротився. Передвиборчий лозунг Президента Д. Трампа "Зробимо Америку знову сильною" був продиктований бажанням зберегти США як плацдарм, який не буде зачеплений політичною та економічною кризами. Коли руйнується глобальна система, політика країни повністю природна, а президент змушений маневрувати.

За даними Bloomberg, огляд капіталу (CCAR) глобально важливих банків (G-SIBs) після реалізації програми макроекономічного стрес-тестування (SCAP) показав, наскільки задовільними є процеси ідентифікації потреб у капіталі у світових найбільших банках, утримання його на достатньому рівні для підтримки доступу до ринків капіталу, безперервного здійснення банківських операцій, погашення зобов'язань перед кредиторами та виконання функцій ключових фінансових посередників навіть за стресових умов.

На думку З. Луцишин та Н. Кравчук, сучасні процеси глобалізації та міжнародної конвергенції відбуваються у складному поєднанні геополітичних і соціально-економічних суперечностей, які свідчать про нелінійну динаміку глобалізаційних процесів і перерозподіл світового економічного багатства між "старими" і "новими гравітаційними центрами", що супроводжується загостренням розбіжностей між: космополітизмом капіталу і державним суверенітетом як формою організації суспільства; процесами гармонізації та уніфікації соціально-економічного розвитку країн на принципах глобальності і політичною владою, усе ще сконцентрованою на рівні держави; між традиційними державними інститутами ухвалення рішень і новими глобальними центрами, що контролюють необхідні для їхньої реалізації ресурси й економічні процеси [9, с. 46-47].

На думку У. Дадуша, ринки є найважливішими факторами глобалізації, оскільки споживачі шукають низькі ціни та різноманітність, підприємства – клієнтів та зниження витрат, а інвестори – більшу дохідність і диверсифікацію. Отже, глобалізація може розглядатися як міжнародний арбітраж на ринку товарів, послуг, капіталу та праці. Проте водночас, як зазначає науковець, протекціонізм – це "аномальний" курс для США, найбільш продуктивної економіки у світі. Схильність до двосторонніх торгових дефіцитів не має сенсу в інтегрованій глобальній економіці. Замість цього більше уваги слід приділяти дефіциту національних заощаджень, серед яких дефіцит бюджету, що є основною причиною дефіциту поточного рахунку країни [10, с. 7].

Стримуючи іноземні інвестиції, уряди інших країн вимушені вживати аналогічні заходи, захищаючи свої

інтереси. Такі відповіді, безумовно, є помилковими. По-перше, тому що навряд чи такий курс буде стійким у бізнесі, по-друге, такі заходи можуть викликати ще більші вимоги один до одного. Усе ж, політики, що ухвалюють рішення, не повинні недооцінювати ризик серйозного загострення у світі. Вони повинні приймати ідею відкритих ринків і соціальної політики, яка підтримує тих, хто програв від глобалізації. Власна позиція У. Дадуша щодо глобалізації ґрунтується на ідеї, що ми не спостерігаємо закінчення глобалізації, і що найімовірнішим сценарієм є те, що він буде зберігатися і, можливо, навіть прискорюватися в майбутньому [10, с. 8]. Але водночас, варто зауважити, жодна із провідних країн не збирається нічого втрачати або програвати, а, отже, єдиним сценарієм залишається – захищати національні інтереси, що суперечить викликам глобалізації.

Геополітичні ризики дещо вирости, але прямих загроз для України вони не становлять. Прямий вплив від уведених США імпорتنих мит на сталь та алюміній для України буде незначним, адже частка США у загальному експорті українських товарів за результатами 2017 р. становить близько 2 %, а експорт чорних металів і продуктів із них – 6 % [11]. Наприклад, за даними агентства Bloomberg, гірничо-металургійна група "Метінвест" у короткостроковій перспективі отримає переваги від запровадження адміністрацією президента США мит на сталь, але ці заходи у довгостроковій перспективі зашкодять компанії, після ухвалення країнами ЄС відповідних заходів. Компанія в основному постачає до США чавун, який використовується сталеліварними підприємствами, але водночас продає сталеві напівфабрикати країнам ЄС, і в разі підвищення імпорتنих тарифів у Європі це позначиться і на постачанні групи.

За даними Європейської комісії, 19 липня 2018 р. набули чинності обмежувальні заходи ЄС щодо імпорту сталі з України. ЄС увів тарифні квоти стосовно 11 видів української металопродукції терміном на 200 днів. Тарифні квоти застосовують на основі принципу first come, first-served (перший прийшов – перший отримав), а після того, як буде вичерпана квота, щодо наступних поставок застосовуватимуть мито в розмірі 25 %. Згідно з рішенням Європейської комісії, 11 видів української металопродукції потрапили під дію захисних заходів, а саме: гарячекатані листи та смуги, холоднокатані листи, нержавіюча арматура і легкі секції, труби для газопроводів тощо. Крім України, під дію захисних заходів потрапила продукція із Бразилії, Китаю, Єгипту, Індії, Індонезії, Малайзії, Молдови, Саудівської Аравії, ПАР, Македонії, Туреччини та В'єтнаму [4].

Важливо зауважити, що обсяг експорту українських товарів, для яких збережено безмитний доступ на європейський ринок, перевищує 12 % загального експорту української металопродукції до ЄС, а рішенням Європейської комісії передбачено, що з метою запобігання подвійного захисту європейської галузі інструментами торговельного захисту антидемпінгові мита будуть призупинені чи зменшені. Іншими словами, при перевищенні квоти і застосування 25 % захисного мита, комбіноване застосування антидемпінгового та захисного мита не має перевищувати найвищого значення одного із цих мит. Наразі, за даними Мінекономрозвитку, до української продукції застосовано два антидемпінгових заходи: щодо безшовних труб (мито 12,3 %, 25,7 та 13,8 % залежно від експортера) та гарячекатаного прокату (мито 60,5 євро за тону) [12].

Україна має торговельно-економічні відносини з ЄС, які ґрунтуються на положеннях Угоди про асоціацію з ЄС, зокрема в частині створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, реалізація яких перед-

бачає двосторонній розвиток торгівлі між Україною та ЄС без застосування заходів у спосіб, що створює штучні та надмірні бар'єри в торгівлі. Варто звернути увагу, відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС стосовно товарів, щодо яких одночасно діятимуть антидемпінгові та захисні заходи, має бути запроваджений компенсаторний механізм. Україна є країною, що розвивається, для цілей захисних розслідувань (що закріплено у ст. 43 Угоди про асоціацію з ЄС) і, відповідно до положень угод СОТ, імпорту української продукції із часткою менше 3 % від загального імпорту товару до ЄС має бути вилучений з-під дії заходів (у разі їхнього запровадження).

Аналізуючи глобальні перетворення у світі, можна дійти до висновку, що на зміну глобалізму прийшов націоналізм, з політикою протекціонізму та санкціями. Санкції проти Російської Федерації, Ірану та Північної Кореї продовжать діяти, але на короткострокову перспективу, ми спостерігатимемо початок переслідування техногігантів по всьому світу, включаючи відомі компанії, як: "Google", "Amazon" тощо. Їх обмежать жорсткішим законодавством, оскільки провідні західні країни вбачають загрозу своєї влади у їхній роботі та впливу на світову торгівлю та банківську систему. Так, за даними компанії "Amazon", оборот трансграничної торгівлі у 2018 р. становив 307 млрд дол США, а кількість трансграничних онлайн покупок досяг 130 млн осіб, що стає загрозою торговельної монополії традиційних транснаціональних гігантів, забезпечуючи дійсно вільний ринок, а не "вільний ринок" у понятті корпорації. Безумовно, такі протистояння будуть вносити дисбаланс та впливати на світову банківську систему.

Отже, негативний вплив глобальної торговельної війни для України може бути відчутним через вторинні ефекти – уведення контрзаходів іншими країнами, що призведе до падіння світових цін на товарних ринках, уповільнення темпів зростання світової економіки та підвищення вартості американського долара щодо української гривні.

Загалом економіка України почала відновлюватися після глибокої кризи 2014–2015 рр. і пришвидшила зростання із 2,4 % у 2016 р. до 2,5 % у 2017 р. Вагомим фактором, що стримував економічне зростання, залишалася ситуація на сході країни. У 2017 р. до негативного впливу від бойових дій додалися наслідки розірвання економічних зв'язків із підприємствами на непідконтрольних територіях. Інший чинник, що стримував розвиток економіки, – продовження Російською Федерацією дії обмежень на імпорту товарів українського виробництва і транзит українських вантажів своєю територією. Як й очікувалося, споживчий попит став основним драйвером зростання реального ВВП у 2017 р. Зростання кінцевих споживчих витрат домогосподарств у 2017 р. відчутно прискорилося до 8,4 %, із 2,7 % у 2016 р. [13, с. 22].

Стосовно України, Світовий банк спрогнозував у 2019 р. зростання інфляції [1, с. 120-122]. У 2018-2019 рр. країні знадобляться суттєві обсяги фінансування для обслуговування зовнішніх зобов'язань і покриття фіскального дефіциту. Найбільші виплати за кредитами будуть у 2019 р. Протягом найближчого часу Україні потрібно позичити 18 млрд дол США, аби вчасно розрахуватися з боргами, велику частину яких необхідно віддати у 2019 р., з них 8 млрд дол США потрібно буде залучити на зовнішніх ринках.

На нашу думку, єдиний вихід для країни натеper – співпраця з МВФ й іншими міжнародними кредиторами. Загалом сукупний державний і гарантований державою борг України у 2017 р. становив 71,8 % ВВП (порівняно із 80,9 % у 2016 р.). З них прямий борг досяг 61,5 %

ВВП, гарантований – 10,3 %. Водночас у доларовому вираженні борг зріс на 7,5 % (на 5,3 млрд дол США) – до 76,31 млрд дол США. У гривнях – збільшився на 11 % (211,9 млрд грн.) – до 2 трлн 142 млрд грн [14].

Глобальний торговельний дисбаланс, безумовно, вплинув на розвиток світових фінансових ринків та вітчизняної банківської системи, оскільки інтеграційні процеси нині охоплюють різні сфери економіки, але найвідчутнішими вони є нині у фінансовій системі. Варто зауважити, що Україна активно бере участь у глобальних економічних процесах, але наразі потребує відстоювання національних інтересів і забезпечення оптимальних умов співіснування іноземного та вітчизняного капіталів. Особливо це стосується банківської системи, як головної складової фінансового сектора. Як стверджує О. Дзюблук, адаптація банківської системи України до міжнародних стандартів прискорює інтеграцію вітчизняної фінансової системи у світову і сприяє прогресивним перетворенням в економіці [15, с. 40].

Стосовно міжнародної торгівлі, на сьогодні для України відведено роль малої імпортозалежної економіки. Її експорт тримається винятково на АПК, металургії та транспортних послугах, а в імпорті – готових виробках і послугах. За останні роки зовнішня торгівля країни зіштовхнулася з низкою проблем, пов'язаних із недосконалістю її структури та географії: надлишкова її сконцентрованість і сировинна спеціалізація, нерозвиненість сектора послуг і триваюча залежність від російського палива.

За роки гібридної війни експорт та імпорту до Російської Федерації значно скоротився, що дозволило Україні диверсифікувати свою продукцію та співпрацювати з новими європейськими партнерами. Проте залежність України від російських енергоносіїв залишається високою і є плацдармом для різноманітних маніпуляцій, що свідчить про обмеженість експорту вітчизняної продукції у напрямку євразійського континенту. З переорієнтацією на торгівлю із країнами ЄС процес змін поживався, а увага до сектора зовнішньої торгівлі значно зросла. Проте в умовах низького рівня інвестування переорієнтуватись на високі технології та запропонувати світу більше, ніж АПК – залишається для України складним завданням.

Гарні природо-кліматичні умови, висока якість і родючість земель – головні переваги країни. На думку С. Кулицького, у межах торговельної війни США та Китаю і зменшення ним імпорту американської сільськогосподарської продукції, український АПК може отримати зиск від нарощування торгівлі в азійському напрямку [16]. Водночас, на нашу думку, залежність сільського господарства України від погодних умов, коливань світових цін є досить високою та впливає на його ризиковість. Великі прибутки забезпечуються лише завдяки ефекту масштабу, а сама сільськогосподарська продукція має низьку частку доданої вартості.

Товарний експорт України має загалом сировинний характер. Чорні та кольорові метали, зерно, соняшникова олія – усе це продукція з низьким ступенем обробки. Проте саме вона займає 65 % у всьому обсязі товарів, які вивозяться за кордон, що змушує країну перебувати в зоні ризику. Незначне зменшення ціни на світових ринках може призвести до величезних збитків для всієї української експортної галузі. До того ж, вони є значно нижчими, ніж на готові вироби, а це – недоотримані прибутки до бюджету країни.

Сировинна спеціалізація є причиною атрофії виробничих галузей України, оскільки зазначений напрям не має належної державної та фінансової підтримки для того, щоб розвиватися. У більшості своїй залишилися радянські підприємства зі старим обладнанням, а нові

вимушені працювати на локальному рівні, за браком матеріальних ресурсів. У межах Угоди про асоціацію з ЄС та переорієнтації України на європейський ринок, з його високими технологічними, екологічними та якісними вимогами, вітчизняним виробникам доведеться докласти багато зусиль, щоб максимально наблизити власну продукцію до європейських стандартів.

Що стосується експорту послуг, то низька їх представленість на вітчизняному ринку зумовила мізерну частку в кінцевій структурі, що безпосередньо пов'язано з використанням інтелектуальної власності, операційним лізингом тощо. Водночас існує проблема застарілого обладнання, що впливає на якість послуг та на можливості їх надання. Ця проблема спільна як для підприємств різних секторів виробництва, так і для компаній, що надають транспортні, телекомунікаційні та наукові послуги.

Стосовно транспортних послуг, нині понад 52 % у його складі становлять послуги трубопровідного транспорту, які передбачають транзит російського газу через Україну до країн ЄС. Коли проекти "Північний потік-2" та "Турецький потік" будуть завершені, роль України як основного постачальника газу з Російської Федерації на захід буде вичерпана, що є загрозою для зовнішньоторговельної галузі та всієї національної економіки загалом.

Крім того, у структурі експорту послуг переробка матеріальних ресурсів становить 13 %, що є досить непоганим показником. Проте у її складі операції з давальницькою сировиною та переробка з подальшою реалізацією за кордоном досягають 99,4 % [11]. Отже, найкращі підприємства за зазначеною специфікою працюють на іноземний сегмент. Отже, державі доводиться закуповувати дедалі більше імпортованих продуктів та поглиблювати дефіцит платіжного балансу. Із цього випливає – посилення конкуренції на внутрішньому ринку, з пошквлянням імпорту європейських товарів. З одного боку, це може простимулювати вітчизняних виробників до поліпшення власної продукції, з іншого – може стати суттєвим ударом по українській промисловості.

На сьогодні Україна змінюється і намагається взяти все найкраще у своїх європейських колег, залучаючи їхній торговельний досвід. Проте, щоб реформувати структуру вітчизняної зовнішньої торгівлі, країні варто приділяти більше уваги виробництву наукомісткої інноваційної продукції та наданню широкого спектру різнопланових послуг.

Висновки. Україна потребує не просто постійних позик, з перекладанням боргового тягаря на населення, а стратегічної програми розвитку економіки, яка має передбачати підтримку українського товаровиробника,

що стимулюватиме створення робочих місць, програми підтримки промисловості, фермерських господарств, інновацій, науки та технологій. Уряду необхідно боротися з монополіями, оскільки держава має зберігати за собою важелі регуляторного впливу. Інвестиції слід залучати на умовах відкриття у країні інвесторами своїх виробництв, а не просто для збуту товарів. Якщо такий план почне втілюватися у життя, то Україна зможе де-монструвати економічне зростання і бути повноцінним партнером у світовому економічному просторі.

Список використаних джерел:

1. Global Economic Prospects. The Turning of the Tight? // A World Bank Group Flagship Report. – June 2018.
2. Partington R. IMF warns storm clouds are gathering for next financial crisis [Electronic source] / R. Partington // The Guardian. – 11 December 2018. – Access mode : <https://www.theguardian.com/business/2018/dec/11/imf-financial-crisis-david-lipton>.
3. Беме Г. Коментар: Турецька криза небезпечна для економіки Європи [Електронний ресурс] / Г. Беме // Deutsche Welle. – 13 серп. 2018 р. – Режим доступу : <https://www.dw.com/uk>.
4. Commission Implementing Regulation (EU) 2018/1013 of 17 July 2018 [Electronic source] / Imposing Provisional Safeguard Measures with Regards to Imports of Certain Steel products // Official Journal of the European Union. – 18 July 2018. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX:32018R1013>.
5. Demertzis M. Europe in a New World Order / M. Demertzis, A. Sapir, G. Wolff // Wirtschaftsdienst (Sonderheft), ZBW. – Leibniz : Informationszentrum Wirtschaft. – 2018. – P. 24-30.
6. Macdonald A. EU's Juncker Wants Bigger Global Role for Euro [Electronic source] / Alastair Macdonald // Reuters. – 12 September 2018. – Access mode : <https://www.reuters.com/article/us-eu-juncker-euro/eu-juncker-wants-bigger-global-role-for-euro-idUSKCN1LS0BK>.
7. Макроекономічний та монетарний огляд / Національний банк України. – 2018, трав.
8. Cox J. Investors are Yanking Money out of Global Stocks at Levels not Seen since the 2008 Financial Crisis [Electronic source] / J. Cox // CNBC. – 30 June 2018. – Access mode : <https://www.cnbc.com/2018/06/28/global-stocks-see-biggest-loss-of-investor-cash-since-the-financial-cr.html>.
9. Луцишин З. Системні детермінанти сучасних гравітаційних процесів у геоелектричному просторі / З. Луцишин, Н. Кравчук // Міжнародні економічні політика. – 2015. – № 2 (23). – С. 29-49.
10. Dadush U. The Future of Globalization / U. Dadush // Policy Brief, PB-17/18, OCP Policy Center. – May 2017.
11. Економічна статистика [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу. – <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://me.gov.ua>.
13. Річний звіт 2017 / Національний банк України. – 2017.
14. Показники банківської системи [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
15. Дзюблюк О. Глобалізаційні процеси та участь іноземного капіталу у розвитку вітчизняної банківської системи / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 37-45.
16. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми та перспективи / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2018. – № 10. – С. 39-52.

Надійшла до редколегії 20.09.19

O. Lytvyn, PhD, Assoc. Prof.
Higher State Educational Institution "Banking University", Kiev, Ukraine

UKRAINE IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS IN TERMS OF INSTITUTIONALIZATION AND GLOBAL CONVERGENCE

The article considers the role of Ukraine in the system of international economic relations in terms of institutionalization and global convergence. It is analyzed the influence of global transformations on the country's economy during the escalation of the trade war among the USA, the EU and other countries. The consequences of decentralization in EU countries, protection of national interests and their influence on the world economic space are exposed.

Keywords: international economic relations, globalization, world economy, international trade.

Е.Е. Литвин, канд. экон. наук, доц.
Государственное высшее учебное заведение "Университет банковского дела", Kyiv, Ukraine

УКРАИНА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ И ГЛОБАЛЬНОЙ КОНВЕРГЕНЦИИ

Рассмотрена роль Украины в системе международных экономических отношений в условиях институционализации и глобальной конвергенции. Проанализировано влияние глобальных преобразований на экономику страны во время эскалации торговой войны между США, ЕС и другими странами. Раскрыто последствия деолларизации в странах ЕС, защиты национальных интересов и их влияния на мировое экономическое пространство.

Ключевые слова: международные экономические отношения, глобализация, мировое хозяйство, международная торговля.